

Az az összehasonlítás pedig, amelyet az 1896. és 1897. év adatai között tettünk, minden kétséget kizárólag bebizonyította, hogy *az 1897. évben a füsti fecske majdnem minden pontra jóval korábban érkezett, ez tehát korai, az 1896. év ellenében késői érkezésről adott számot.*

Az 1896. év vonulásának földolgozásában rámutattunk az okokra, amelyek a késést előidézték. Gyorsan és melegen kezdődő tavasz, mely később kemény télre változott s a füsti fecske vonulását hosszú ideig feltartóztatta. Ezzel ellentétben *az 1897. év tavasza rendes lefolyású volt, hirtelen átesapás melegről hidegre, vagy esőről hóra a füsti fecske vonulását nem zavarta meg, — az egyöntetű sorok is erről tesznek tanuságot.*

Mindkét év vonulása megegyezett tehát abban, hogy a kítavaszodás terjedéséhez lehetőleg alkalmazkodott.

Lapszemle.

Adatok a kakuk természetrajzához. A „Pester Lloyd“ egyik nemrég megjelent számában Jäger Albert, kinek gyakorlott tollal megírt néhány közleményét az E. L. korábbi évfolyamaiban is olvashattuk, igen érdekes kis cikket tett közzé, mely erdeink egyik kedves hangu lakójáról szólván, talán a szaktársakat is érdekli. A cikk a következőket tartalmazta:

Ha az erdő kizöldül és a fák kilombosodnak, ha az erdei énekesek a fészekrakással és fiaik ápolásával vannak elfoglalva és ha e röpke népek korán reggeltől késő estig fáradnak, hogy a kedves kis utódok határnélküli étvágját csillapítsák és e fárasztó foglalatoskodásukban saját magukról szinte megfeledkeznek: akkor kezd eleinte félénken, majd bátrabban és többször ismétlődve felfelhangzani a friss lomb között az ismeretes, vig „kakuk-kakuk“ szózat s mind több és több felől kelt visszhangot.

Utóbb pedig, ha a szerelem még a kis kakukszívet is elragadja, hívogató hangja mély vágyódással egymásután husz-harminczszor, negyven-ötvenszer, sőt hatvanszor is megszólal az erdőben; minél gyakrabban, annál szenvedélyesebben, míg végre

a szerelemre vágyó madár hangja valósággal megcsuklik az egész lényét átható érzelem hevétől.

A milyen mély szerelem vesz erőt a himen, oly könnyelműen veszi a házasság terheit nem ismerő nőtény ezt a csábító hivo-gatást; szerelmesen odacsipog az ábrándozónak, — hogy mindjárt utánna egy más odarepült udvarlónak ossza kegyét, s hogy ezt is rövid szerelmeskedés után hűtlenül otthagyja. Ami ezután követ-kezik, arról akár hallgatni is lehetne; csakhogy madarunknak épen ezentul követett magatartása a legérdekesebb, annál az eddig szégyenletesnek tartott ténynél fogva, hogy ő nagysága, tekintettel a kilátásban levő családi szaporulatra, idegen tűzhelyeket szeret felkeresni. E végből kakukné oly területek után fürkészk, melyeken a kis madarak fészket nagyobb számban találja meg; mert csak a kis madarakat részesíti abban a kétséges megtiszteltetésben, hogy a becsempészett és hamar fejlődő semmiházit ellássák. Mint-hogy azonban minden fészeknek csak egy tojás jut és kakukné az idegen családok sajátos szaporítására mindig csak *egy* vándor madárfajt választ, kell, hogy az illető madárfaj számos fészke áll-jon rendelkezésre. Az anya e könnyelmű eljárásának daczára mégis némileg gondot fordít az ily módon megtisztelt fészkekre, mert időnkint ezekre a költőhelyekre visszatér azért, hogy a jövődöbeli tavasz hirdetői fejlődéséről személyesen meggyőződjék. Érdekes, hogy a becsempészett kakuktojás többnyire hasonlít a tulajdonképeni fészektulajdonos tojásaihoz és pedig ugy szín, mint alak és nagyság tekintetében. A nemsokára kikelő kakuk, mely fiatal lakótársait rövid uton és kurta idő alatt egyszerűen kidobja a fészekből, bámulatra méltó módon növekszik és meghökkenet nevelő-szüleit majdnem lehetetlen élelmezési vállalatokra kény-szeríti. Megható buzgósággal és páratlan kitartással hordják a falánk szörnyetegnek reggeltől-estig a bogarakat, legyeket, férgeket és hernyókat — de a tulbőség daczára is alig szünik az örökké éhes legény rekedt kiabálása *még több* eledel után.

Végre, végre a fattyu kifejlödött oly nagygyá és erőssé, hogy — a kimerült nevelő-szülök megváltására — elhagyhatja az igazi otthonává vált fészket és nem sokára az ő hangja is vigan cseng az erdőben.

Ismerve azt a laza viszonyt, mely a him- és nőtény kakuk

között fennáll, s tudva, hogy a „kakuktojás“ mily kellemetlen élő közmondásképen talál alkalmazásra, azt hiszszük, hogy ezzel már teljesen tisztában vagyunk a fészekbitorló tapintatlan eljárásával, amit az illető fészek törvényes lakóival szemben elkövet; s így nem esoda, hogy bár méltatjuk azt a kiváló nagy hasznot, amit a kakuknemzedék épen a legártalmasabb hernyók tömeges pusztításával nyujt, munkásságát még sem becsüljük annyira, amennyire ő ezt megérdemelné és ezenfelül még súlyos igazságtalanságot követünk el vele szemben akkor, mikor ama szokását, hogy utódjait *idegen* fészkekre bizza, *példátlan könnyelműségének* tulajdonítjuk.

Dr. Altum B. titkos kormánytanácsos, az érdemekben gazdag természetbuvár, rövidebb ezelőtt egy felette érdekes czikkében a „Monatsschrift der Deutschen Vereins zum Schutze der Vogelwelt“ czimű ornithologiai lapban ismertette a sokak előtt még rejtelmes kakuknak nemcsak gazdasági hasznát, hanem helyes világitásban mutatja be annak élődi szaporodását is és joggal mondhatjuk, hogy az említett természetbuvárnak évek hosszú során át tett megfigyelések alapján gyűjtött adatai *megmentik a kakuk becsületét*.

A madár gazdasági hasznára nézve megjegyzi Dr. Altum, hogy a növényi eledellel majdnem soha nem táplálkozó kakuk a hasznos madarak hosszú sorában az *első* helyet foglalja el; hogy semmi tekintetben az emberi, mezőgazdasági, erdészeti és vadászati érdekek útjában nem áll, sőt inkább *valódi szövetségese az erdésznek és gazdának*. Számos példával bizonyítja, hogy ez a feltűnően falánk különcz a hernyókat minden más eledel fölé helyezi és különösen a szőrös hernyók mohó elnyelésében a minálunk honos madárvilágban *párját ritkítja*, ami annyiya fontosabb, mert minden csak kissé is szőrös hernyó *más* madár üldözésétől megkímélve marad. De ennek fontos, különösen az erdőállomány fejlődésére nélkülözhetetlen feladatnak tökéletes megoldásához *okvetetlenül* szükséges, hogy a kakuk a fészekrakástól, költéstől és a fiatalok etetésétől egyszersmindenkorra fel legyen mentve; más szóval: a hernyópusztításban való szüntelen tevékenysége folytán a kakuknak *egyszerűen nincs ideje, hogy a költéssel is foglalkozzék és kénytelen ezt a családi gondot más, kevésbé igénybe vett madárnemeknek átengedni*.

Ez a magyarázat nemcsak hogy teljesen felfedi madarunk

élősi szaporodásának titkát, hanem egyszersmind új bizonyítékok nyújthat arra nézve is, hogy a soha tréfát nem ismerő természet még a kakuk szaporodásának egészen egymagában álló különlegességében sem alakított megokoltság nélküli hiábavalóságot, hanem, hogy mindig és mindenütt határozott czélok után törekszik.

Megfigyelvén mármost közelebbről is a kakuk munkálkodását a hernyópusztítás terén, könnyen rájuthatunk arra a következtetésre, hogy megszólamlása nem csupán szerelmének nyilvánulása, hanem mivel hangját jóval a szerelmi vágyódás elmulta után is halljuk, ezzel saját nembelijeit a dusan megrakott asztalhoz bizonyjára hívja is.

A Liparis monacha, Cnethocampa processionea és a Gastropacha pini stb. káros rovarnak fellépésénél a kakuk pusztítása hasznosabb a többi összes madárnemek tevékenységénél együttvéve és ha a baj még nem nagyon előrehaladott, az ő idejekorán való fellépése megmentheti a veszélyben forgó erdőt. Igen különös a kakuk viselkedése ennél a munkánál; minthogy nem képes ágról ágra szökdelni, röptében keresi prédáját. Éles szeme könnyen felfedezi a zsákmányt; odarepül, közvetlen közelébe ül és sietve elpusztítja. Ebből a sajátságából következik, ugymond dr. Altum, hogy különösen a szoros közösségben lévő hernyókra van utalva, melyek után nem kénytelen ide-oda ugrálni és így természetében rejlik az is, hogy az ilyen igen csekély kiterjedésű területen lévő hernyófoltokat könnyű szerrel megtalálja és azután erélyesen elpusztítsa. Így például egy megfigyelt fiatal kakuk felfedezte egy ily káros lepkének elég nagy számban lévő hernyóit egy igénytelen bodzafacsérjésben és már a harmadik napon a hernyók összesége — s egyszersmind maga a kakuk is eltűnt. Ez a jelentéktelennek látszó eset világosan mutatja, miként viselkedik madarunk a fák koronájában az erdészeti káros hernyókkal szemben. Tavasszal és egyébkor is, ha hernyók tömegesen lépnek fel, szenvedélyes lakmározásában nem feledkezik meg társainak hivatásáról, sőt azt oly zajosan s erélyesen teszi, hogy ezáltal a közelben tartózkodó összes rokonságát, hímeket és nőstényeket egyaránt, oda csalja. Hivatására a telhetetlenek minden oldalról jönnek a gazdagon terített asztalhoz és minden érkező, nem törődve asztaltársaival, gyorsan és mohón fal amennyit csak bír. Ha teli a gyomra, akkor is csak rövid

szünetet tart. És így halad a pusztítás munkája nap-nap mellett, míg csak az összes hernyókat fel nem emésztik, vagy ha azok tulságos mennyiségben volnának, a még életben maradt károsítók be nem bábozták magukat. Akkor a kakukok is elválnak és a vidéken megint szerte szanaszét szóródva gyéren található. Ha a hernyók nincsenek tulságos mennyiségben, a kakukok sem ülnek össze, semmi okuk sem lévén arra.

Hányszor történhetik mármost, hogy az a tevékenység, amit a kakuk a hernyópusztításnál való szünet nélküli munkájában sőt még több kakuk összecsisztítása útján is kifejt, a veszélyeztetett erdő birtokosának fel sem tűnik; pedig ez a madár mentette meg a káros rovarok által megtámadott állabokat azzal, hogy a birtokos által *nem is sejtett komoly veszélyt mindjárt csirájában elfojtotta.*

Az apácza-lepke hernyóinak irtására vonatkozólag Dr. Altum emlit egy ugyan régi, de mindazonáltal igen tanulságos esetet, melyet Homeyer tapasztalt. Homeyernek az északnémetországi birtokán lévő erdei-fenyvesében 1847-ben feltűnő mennyiségben lépett fel az apácza-lepke, a következő esztendőben pedig még fokozottabb mértékben. A környékbeli erdei fenyőállabok hernyómentesek lévén, az említett állab teljesen elkülönített falási terület képezett. 1848. július havában ezen a helyen elég számos kakukot észleltek, s bár e madárnem vonulási ideje beállt, a kakukok száma, hamarjában körülbelül 100-ra növekedett. Homeyer 57 darabot lelőtt, számuk azonban alig változott, mert folyton új s új példányok érkeztek. S a sok lövöldözés sem riasztotta el ezeket az örökké éhes falókat és csak 15 napi igen szorgalmas munka után tűntek el, mikor természetesen a veszélyes hernyóknak már sehol nyomuk sem volt; más szóval: *a kakuk két heti tevékenysége alatt az apácza-lepke hernyói által erősen megtámadott erdei fenyőállabot teljesen kitisztította.* Homeyer az ezen idő alatt elpusztított hernyók számát 2,880.000 drbra becsüli! A búcsus pohók, fenyő-pohók stb. stb. pusztítását illetőleg, hasonló tanulságos példákat figyeltek meg és jegyezték fel a természetbuvárok.

Mindezekből különösen figyelembe veendőnek és ismétlendőnek tartjuk azt a körülményt, hogy mivel a kakuk legfőbb tevékenysége természeténél fogva a tavaszra és a nyár elejére, tehát a madár legfőbb szaporodási időszakára esik, a kakuknak nincs

ideje a költésre és *kénytelen* családjának fentartását más, kevésbé igénybe vett madárfajoknak átengedni.

Ezzel a fejtegetéssel mindenesetre minden meg van téve a kakuk becsületének megmentésére és csak azt lehetne még kívánni, hogy *a kakuk lelövése törvényileg teljesen betiltassék*. E kívánság megvalósításáig azonban az igazságos vadász kedves zöld erdejének leghasznosabb vendégeként fogja a kakukot tekinteni és biztosan elkerüli, hogy valaha fegyverét a tavasz hirdetői közül kase egyre is felemelje. (Közli: *de Pottere G.*)

Könyvismertetés.

Irta: *Illés Nándor.*

Az árvédelmi füzések telepítése és művelése. Darányi Ignác földmivelésügyi magyar kir. minister ur ó nagymélt. megbizásából írta *Vadas Jenő* m. kir. erdőtanácsos és erdészeti akadémiai rendes tanár. 18 szövegközti rajzzal. Budapest, Pallas részvénytársaság nyomdája 1898.

Örvendetes dolognak tartom, hogy a tankönyveken kívül különleges erdészeti kérdésekkel foglalkozó művekkel is gazdagodik irodalmunk. Ezek vannak hivatva arra, hogy a sajtóképi magyar erdészetet kiépipítsék. Az Erdészeti Lapok feladata összehordani az anyagot, a kisebb munkáké pedig feldolgozni az egyes kérdéseket. A feldolgozás azonban csak akkor felel meg a célnak, ha a természetben történt tanulmányon alapul. Így jött létre a jelen munka s ez az oka, hogy oly jól sikerült, hogy örömmel olvassa a szakértő és tanul belőle a nem szakértő. Többet mondok, tanulunk belőle mindnyájan, mert megismerkedünk a különleges viszonyokkal, melyeknek szolgálni hivatva van.

Mikor az alsó vidékeket fenyegető árvízveszedelmekről adnak hírt az ujságok, hogy az erős szelek által okozott hullámok itt vagy amott elszakították a védő töltést: felsóhajtunk, bár volna valami, a mivel azokat ezen romlás ellen megvédelmezni lehetne. És ime a füzések szolgáltatják a védelmet, csak megfelelően legyenek telepítve és kezelve. Erre tanít meg az előttünk fekvő munka.

Vadas a helyszínén tanulmányozta a kérdést s alkalma volt meggyőződni arról, mikép a füzések telepítésére meg van a törekvés